

Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus

Muziejaus erdvių ir ekspozicijos projektas
Ekspozicijos grafika

Lietuvos žydų kultūros
ir tapatybės muziejus

EKSPOZICIJOS GRAFIKOS GAIRĖS

3	Ižanga
4	Koncepcija
5	Formatas
6	Spalva ir paviršius
7	Šriftai
8	Anotacijos
11	Ekspонатų aprašymai
13	Ženklimas
14	Digital ekranai
15	Bilietas
16	Spintelės
17	Žemėlapis
18	Laiko juosta
20	Papildomas elementas
22	Kontaktai

Šiame dokumente pateikiamos pagrindinės Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejaus ekspozicijos idėjos, pavyzdžiai ir dizaino gairės, kuriomis vadovaujantis bus išlaikoma muziejaus koncepcija bei vientisumas su ekspozicijos interjero architektūra. Ekspozicijos grafika yra paremta bendriniu Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus vizualiniu stiliumi ir konkrečiai šiam padaliniui sukurtais grafiniais sprendimais.

KONCEPCIJA

2021

Skirtingų temų eksponatai surinkti iš įvairių laikmečių ir lokacijų, kartu sukuria žydų tapatybės archyvą, kuris ir tapo atspirties tašku kuriant tiek ekspozicijos architektūrą, tiek grafinį apipavidalinimą. Pagrindinės parodos dizaino formos bei šriftas naudoja knygų, dokumentų, metraščių archyvų ritmą bei formą. Charakteringa Strašūno bibliotekos lentynų forma tapo pagrindiniu formatu turiniui pateikti.

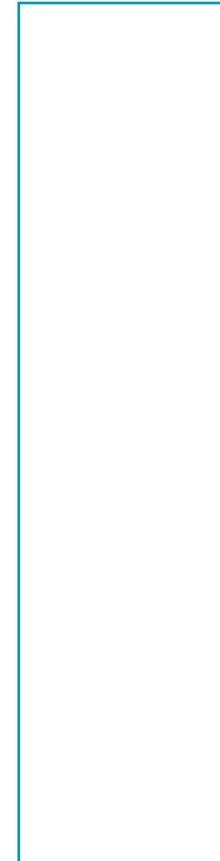
Parodos grafiniai sprendimai sukurti glaudžiai bendradarbiaujant kartu su ekspozicijos architektais, todėl ir anotacijų, medžiagų ir šrifto pasirinkimai tiesiogiai koreliuoja su interjero detalėmis.

FORMATAS

2021

Pagrindinė, izoliuota forma naudojama architektūroje ir grafiniame apipavidalinime. Šios formos proporcijose pateikiama informacija, anotacijos, konstruojamos navigacijos ikonos.

SPALVA IR PAVIRŠIUS

2021

Siekiant vientisumo, eksponatų aprašymai ir informacija spausdinama arba klijuojama tiesiai ant baldų ir sienų paviršiaus. Kai tiesiogiai spausdinti nėra galimybės informacijos paviršius dažomas kambario sienų spalva.

Ekspozicijoje naudojamos medžiagos:

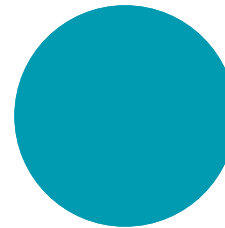
Baltai dažyta siena

Lakuota fanera

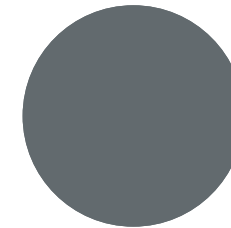
Grafikai naudojamos Gaono muziejaus vizualinio identiteto spalvos.

Spalvos:

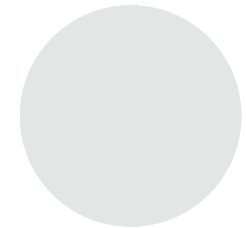
Akcentinė spalva

PANTONE 7711 C
C 90 M 0 Y 30 K 0

Spalva naudojama
ant šviesių paviršių

PANTONE 7545 C
C 15 M 0 Y 0 K 70

Spalva naudojama
ant tamsių paviršių

PANTONE 4541 C
C 10 M 5 Y 5 K 0

Antraštinis šriftas

Antartica VAR

Tai 'kintamasis' šriftas, kurio nustatymai turi būti parenkami manualiai: Width - 15, Weight - 360, Contrast - 0.

Aa Bb Cc
123 ... ,!?

Nuoroda pirkimui:
beta.newglyph.com/classic-collection/#font-antarctica

Body text

Tiempos text

Aa Bb Cc
123 ... ,!?

Nuoroda pirkimui:
klim.co.nz/retail-fonts/tiempos-text/

Šriftas hebrajiškiems užrašams

Arimo

א ד ה ו
?!,... 321

Nuoroda parsisiuntimui:
fonts.google.com/specimen/Arimo

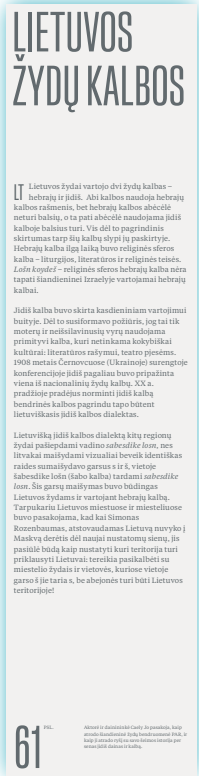
ANOTACIJOS

Ekpozicijos anotacija gali būti spausdinama ant plokštės, nudažytos sienos spalva, arba esant galimybei, tiesiai ant sienos paviršiaus.

Spausdinant ant plokštės visuose kambariuose naudojamas tas pats plokštės dydis. Priekinė pusė dažoma balta, kambario sienos spalva, galinė pusė dažoma akcentine spalva. Plokštė kabinama apie 15 mm atitraukta nuo sienos, taip gaunamas subtilus akcentinės spalvos šešėlis.

Priekinė pusė

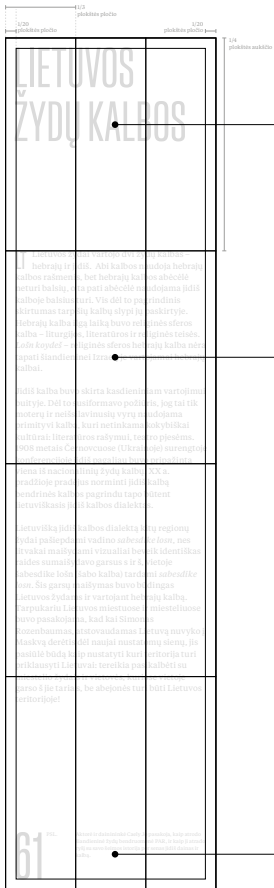
Galinė pusė

Preliminarus plokštės dydis 150 x 37 cm (galutinai dydį reikia įsivertinti muziejaus erdvėje).

Informacijos dėstymo proporcijos plokštėje.

Teksto šrifto nustatymai

LIETUVOS ŽYDŲ KALBOS

LIetuvos žydai vartojo dvi žydų kalbas – hebrajų ir jidiš. Abi kalbos naudojo hebrajų kalbos rašmenis, bet hebrajų kalbos abėcėlė neturi balsų, o ta pati abėcėlė naudojama jidiš kalboje balsius turi. Vis dėl to pagrindinis skirtumas tarp šių kalbų slypi jų paskirtyje. Hebrajų kalba ilgą laiką buvo religinės sferos kalba – liturgijos, literatūros ir religinės teisės. *Loš kodes* – religinės sferos hebrajų kalba nėra tapati šiandieninei Izraelyje vartojamai hebrajų kalbai.

Jidiš kalba buvo skirta kasdieniniam vartojimui buitėje. Dėl to suiformavo požirnis, jog tai tik moterų ir nešlaviminių vyrų naudojama primityvi kalba, kuri netinkama kokybiškai kultūrai: literatūros rašymui, teatro pjesoms. 1908 metais Cernovce (Ukrainoje) surengtoje konferencijoje jidiš pagaliau buvo pripažinta viena iš nacionalinių žydų kalbų. XX a. pradžioje pradėjus norminti jidiš kalbą bendrinės kalbos pagrindu tapo būtent lietuviškai jidiš kalbos dialektas.

Lietuvišką jidiš kalbos dialektą kitų regionų žydai papiepdami vadino *subedike lom*, nes liškai mašydami vizualiai beveik identiškas raides sumaišydavo garsus s ir š, vietoje šabedike loin (šabo kalba) tardami *subedike lom*. Šis garsų maišymas buvo būdingas Lietuvos žydams ir vartojant hebrajų kalbą. Tarpukariu Lietuvos miestuose ir miesteliuose buvo pasakojama, kad kai Simonas Rozenblumas, atstovaudamas Lietuvą nuryko į Maskvą derėtis dėl naujai mstatomų sienų, jis pastilė būdą kaip nustatyti kuri teritorija turi priklausyti Lietuvai: tereikia pasikalbėti su miestelio žyda is ir vietovės, kuriose vietoje garso š jie taria s, be abejonės turi būti Lietuvos teritorijoj!

Antarctica VAR
Width - 15, Weight - 360, Contrast - 0

T	300 pt	T	300 pt
W	Auto	W	-5
T	100%	T	100%
A	0 pt	A	0°

Antarctica VAR

T	118 pt	T	108 pt
W	Auto	W	20
T	100%	T	100%
A	0 pt	A	0°

Tiempos Text Regular

T	42 pt	T	57 pt
W	Optical	W	-5
T	100%	T	100%
A	0 pt	A	0°

Tiempos Text Regular

T	26 pt	T	35 pt
W	Optical	W	-5
T	100%	T	100%
A	0 pt	A	0°

ANOTACIJOS

Spausdinant anotaciją tiesiai ant sienos išlaikomos lygiai tos pačios šrifto dėstymo proporcijos ir dydžiai tik papildomai kairėje pusėje klijuojama ~0,5 cm akcentinės spalvos juostelė.

LIETUVOS ŽYDŲ KALBOS

LIetuvos žydai vartojo dvi žydų kalbas – hebrajų ir jidiš. Abi kalbos naudoja hebrajų kalbos rašmenis, bet hebrajų kalbos abėcėle neturi balsių, o ta pati abėcėle naudojama jidiš kalboje balsius turi. Vis dėl to pagrindinis skirtumas tarp šių kalbų slėpi jų paskirtįje. Hebrajų kalba ilgą laiką buvo religinės sferos kalba – liturgijos, literatūros ir religinės teisės. *Lošin koydel* – religinės sferos hebrajų kalba nėra tapati šiandieninei Izraelyje vartojamai hebrajų kalbai.

Jidiš kalba buvo skirta kasdieniniam vartojimui buitėje. Dėl to susiformavo požiūris, jog tai tik moterų ir neteisingai išmugusių vyrų naudojama primityvi kalba, kuri netinkama kokybiškai kultūrai: literatūros rašymui, teatro pjesoms. 1908 metais Černovcevoje (Ukrainoje) surengtoje konferencijoje jidiš pagaliau buvo pripažinta viena iš nacionalinių žydų kalbų. XX a. pradžioje pradėjus norminti jidiš kalbą bendrinės kalbos pagrindą tapo būtent lietuviškasis jidiš kalbos dialektas.

Lietuvišką jidiš kalbos dialektą kitų regionų žydai pasiekdami vadino *subafidike lošin*, nes litvakai maišydami vizualiai beveik identiškas raides sumaišydavo garsus *s* ir *š*, vietoje *šabesidike lošin* (šabo kalba) tardami *subafidike lošin*. Šis garsų maišymas buvo būdingas Lietuvos žydams ir vartojant hebrajų kalbą. Tarpukario Lietuvos miestuose ir miesteliuose buvo pasakojama, kad kai Simonas Rosenbaumas, atstovaudamas Lietuvą mokytojų Maskvą dėtis dėl naujai nustatomų sienų, jis pasiūlė būdą kaip nustatyti kuri teritorija turi priklausyti Lietuvai: tereikia pasikalbėti su miestelio žydais ir vietovės, prie kurios jie priklauso, jidiš taria s, be abejonės turi būti Lietuvos teritorijoje!

LITHUANIAN JEWISH LANGUAGES

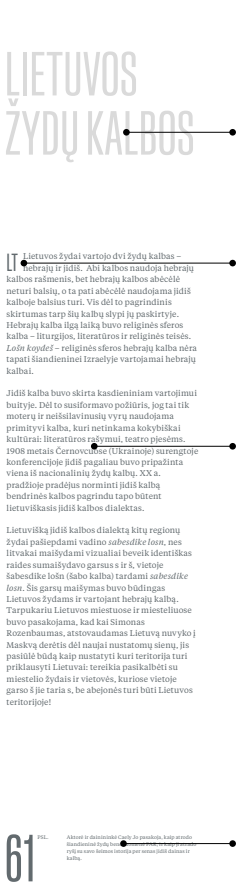
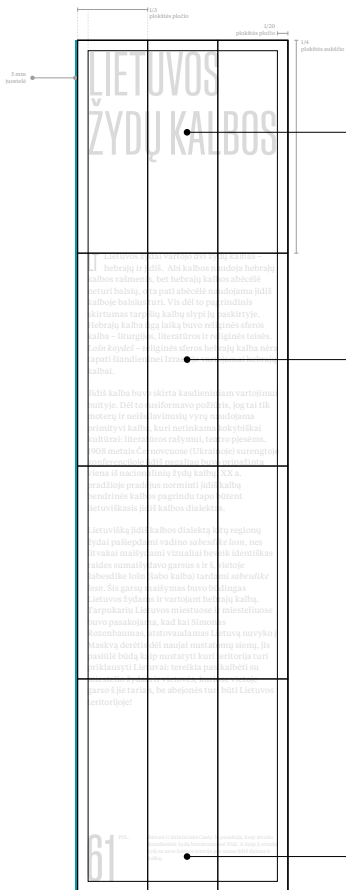
LIthuanian Jews used two Jewish languages – Hebrew and Yiddish. Both languages use Hebrew characters, but the Hebrew alphabet has no vowels, and the same alphabet used in Yiddish has vowels. Nevertheless, the main difference between these languages lies in their purpose. Hebrew has long been the language of the religious sphere – the liturgy, literature, and religious rights. *Lošin koydel* – the Hebrew language of the religious sphere is not identical to the Hebrew language used in Israel today.

The Yiddish language was intended for everyday use in the household. As a result, the view was formed that it is only a primitive language used by women and uneducated men, which is not suitable for quality culture writing literature, theater plays. At a conference in Chernivtsi, Ukraine, in 1908, Yiddish was finally recognized as one of the national Jewish languages. XX a. When the Yiddish language began to be standardized at the beginning of the 19th century, the Lithuanian Yiddish dialect became the basis of the common language.

The Jews of the Lithuanian Yiddish language were ridiculed by the Jews of other regions as *subafidike lošin*, because the Litvaks mixed visually almost identical letters by mixing *s* and *š*, and instead of *šabesidike lošin* (Sabbath language) by saying *subafidike lošin*. This mixing of sounds was typical of Lithuanian Jews and the use of the Hebrew language. During the interwar period, it was said in Lithuanian cities and towns that when Simon Rosenbaum, representing Lithuania, went to Moscow to negotiate the newly established borders, he offered a way to determine which territory should belong to Lithuania: just talk to the town's Jews and the places where... must be in the territory of Lithuania!

Informacijos dėstymo proporcijos gridas.

Teksto šrifto nustatymai

Antarctica VAR
Width - 15, Weight - 360, Contrast - 0

iT	300 pt	iA	300 pt
VA	Auto	VA	-5
iT	100%	iT	100%
A4	0 pt	A4	0"

Antarctica VAR

iT	118 pt	iA	108 pt
VA	Auto	VA	20
iT	100%	iT	100%
A4	0 pt	A4	0"

Tiempos Text Regular

iT	42 pt	iA	37 pt
VA	Optical	VA	-5
iT	100%	iT	100%
A4	0 pt	A4	0"

Tiempos Text Regular

iT	26 pt	iA	35 pt
VA	Optical	VA	-5
iT	100%	iT	100%
A4	0 pt	A4	0"

61

61

61

ANOTACIJOS

2021

Anotacijos pavyzdys kai spausdinama ant plokštumos.

Anotacijos pavyzdys kai spausdinama tiesiai ant sienos paviršiaus.

EKSPONATŲ APRAŠYMAI

2021

Eksponatų aprašymai gali būti spausdinami tiesiai ant ekspozicijos baldo arba ant atskiros plokštumos, kuri klijuojama šalia eksponato.

Aprašymo plokštuma skirtingai nuo anotacijų turi fiksuotą plotį (9,5 cm) bet ilgis gali keistis priklausomai nuo aprašymo teksto kiekio.

LT A.Šenderovo, V. Ganelino, B. Gorbulskio muzikos vaizdo įrašai.

EN Videos of A.Šenderovas, V. Ganelin, B. Gorbulskis musical works.

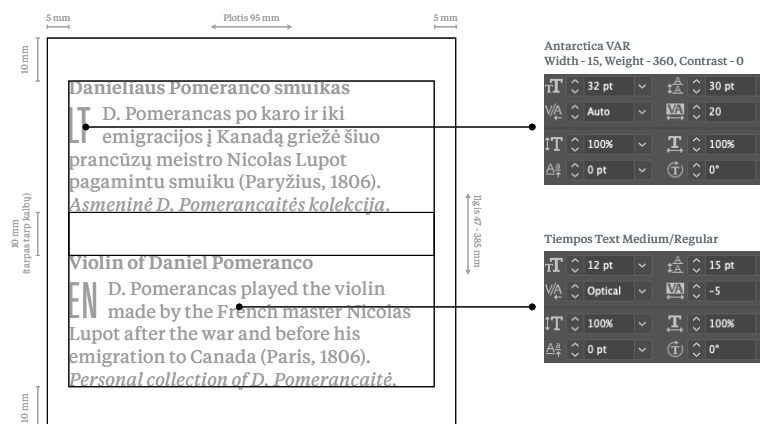
Danieliaus Pomeranco smuikas

LT D. Pomerancas po karo ir iki emigracijos į Kanadą griežė šiuo prancūzų meistro Nicolas Lupot pagamintu smuiku (Paryžius, 1806). *Asmeninė D. Pomerancaitės kolekcija.*

Violin of Daniel Pomeranco

EN D. Pomerancas played the violin made by the French master Nicolas Lupot after the war and before his emigration to Canada (Paris, 1806). *Personal collection of D. Pomerancaitė.*

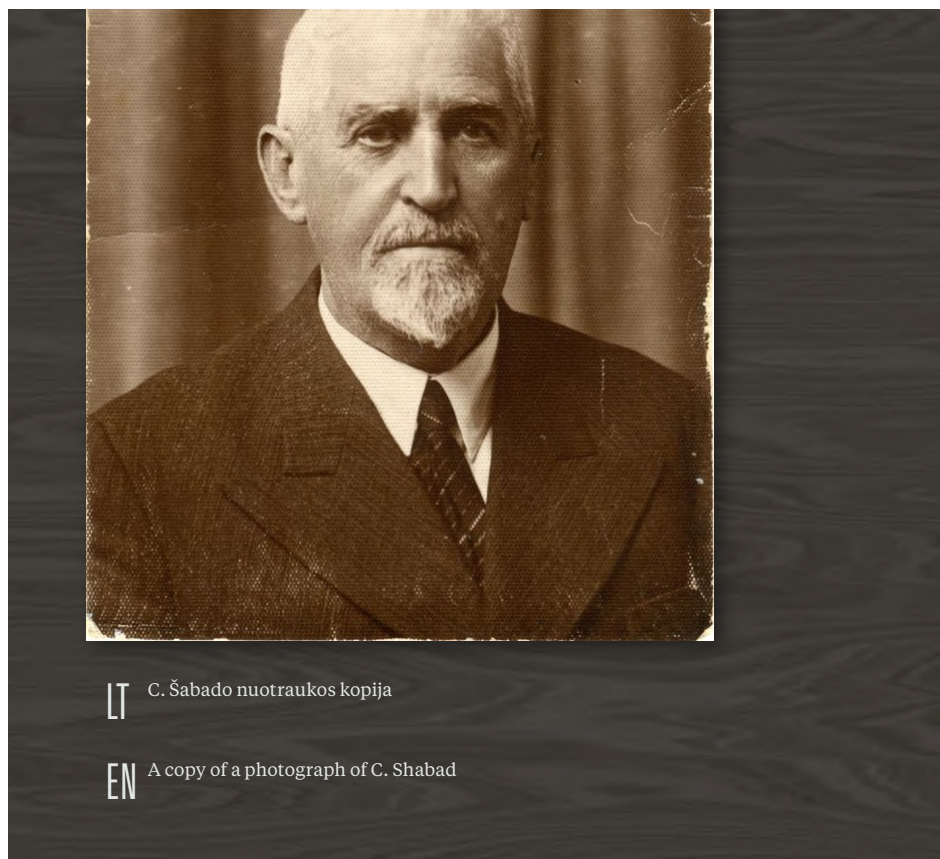
Informacijos dėstymo matmenys ant aprašymo pagrindo.

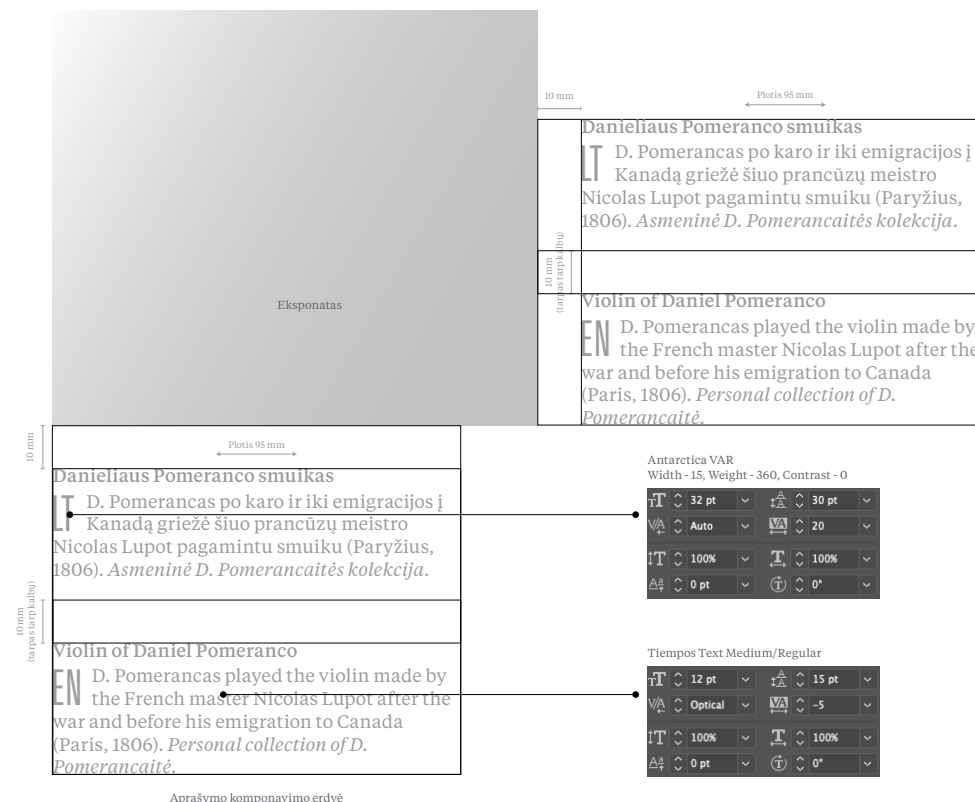
EKSPONATŲ APRAŠYMAI

2021

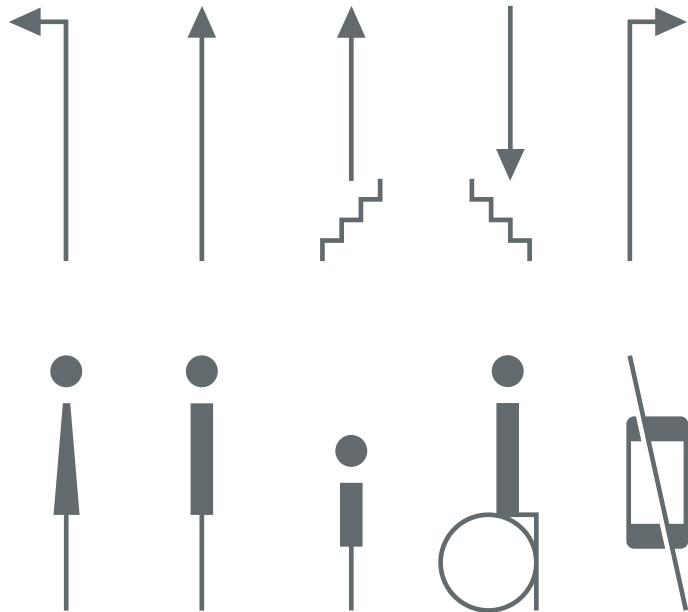
Ekspонатų aprašymai spausdinami ant baldo išlaikomi tokiomis pačiomis proporcijomis kaip ir ant atskiros plokštumos. Aprašymų pozicija, priklausomai nuo ekspionato gali keistis. Aprašymas turėtų būti spausdinamas tokioje vietoje, kad jį būtų lengva perskaityti ir toje ekspionato pusėje, kurioje yra daugiau erdvės iki kito ekspionato.

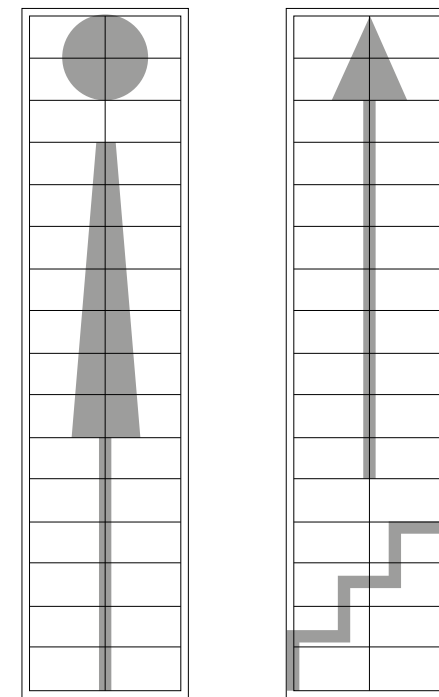
Komponavimo principų pavyzdžiai kai aprašymas naudojamas po eksponatu ir šalia

Navigacijos ikonos konstruojamos ant pagrindinio formato grido.

Navigacijos ikonų konstravimo gridas:

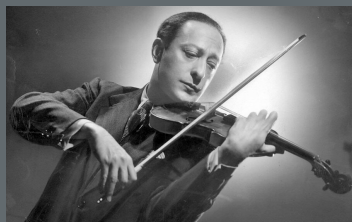

Elektroninis turinys ekranuose turėtų būti komponuojamas naudojant vienodą - keturių stulpelių išdėstymą, muziejaus stiliaus šriftus bei spalvas.

JASCHA HEIFETZAS

Išskirtinis mažojo Heifetzo talentas sužavėjo net tokį kompetentingą ir griežtą vertintoją kaip profesorius Aueris, kuris išklausė jį savo paskutinio vizito į Vilnių metu ir noriai išreiškė pageidavimą pasirūpinti jo tolesniu muzikiniu išsilavinimu. (1907 m. gruodžio 11 d. „Vilenskij vestnik“).

Vilniuje klezmerio šeimoje gimė, muziko kelią pradėjo ir iki dešimties metų gyveno žymiausias XX a. smuikininkas Jascha Heifetzas (1901-1987). Nors Heifetzo vaikystės metais Vilnius priklausė Rusijos imperijai ir smuikininkas savęs niekuomet nesiejo su Lietuva, Vilnių ir ankstyvąją vaikystę jame Heifetzas, gyvendamas Amerikoje, prisimindavo dažnai, o ir dar tebesimokydamas Peterburge pas garsų profesorių Leopoldą Auerį, į Vilnių vis sugrįždavo koncertuoti. Vilnius, anot prof. Leonido Melniko, tapo atspirties tašku neįtikėtinai Heifetzo meninės karjeros istorijoje. 1992 m. Vilniuje buvo įsteigtas Jaschos Heifetzo fondas, jo pirmininku.

Išskirtinis mažojo Heifetzo talentas sužavėjo net tokį kompetentingą ir griežtą vertintoją kaip profesorius Aueris, kuris išklausė jį savo paskutinio vizito į Vilnių metu ir noriai išreiškė pageidavimą pasirūpinti jo tolesniu muzikiniu išsilavinimu. (1907 m. gruodžio 11 d. „Vilenskij vestnik“).

Vilniuje klezmerio šeimoje gimė, muziko kelią pradėjo ir iki dešimties metų gyveno žymiausias XX a. smuikininkas Jascha Heifetzas (1901-1987). Nors Heifetzo vaikystės metais Vilnius priklausė Rusijos imperijai ir smuikininkas savęs niekuomet nesiejo su Lietuva, Vilnių ir ankstyvąją vaikystę jame Heifetzas, gyvendamas Amerikoje, prisimindavo dažnai, o ir dar tebesimokydamas Peterburge pas garsų profesorių Leopoldą Auerį, į Vilnių vis sugrįždavo koncertuoti. Vilnius, anot prof. Leonido Melniko, tapo atspirties tašku neįtikėtinai Heifetzo meninės karjeros istorijoje. 1992 m. Vilniuje buvo įsteigtas Jaschos Heifetzo fondas, jo pirmininku.

Vilniuje klezmerio šeimoje gimė, muziko kelią pradėjo ir iki dešimties metų gyveno žymiausias XX a. smuikininkas Jascha Heifetzas (1901-1987). Nors Heifetzo vaikystės metais Vilnius priklausė Rusijos imperijai ir smuikininkas savęs niekuomet nesiejo su Lietuva, Vilnių ir ankstyvąją vaikystę jame Heifetzas, gyvendamas Amerikoje, prisimindavo dažnai, o ir dar tebesimokydamas Peterburge pas garsų profesorių Leopoldą Auerį, į Vilnių vis sugrįždavo koncertuoti. Vilnius, anot prof. Leonido Melniko, tapo atspirties tašku neįtikėtinai Heifetzo meninės karjeros istorijoje. 1992 m. Vilniuje buvo įsteigtas Jaschos Heifetzo fondas, jo pirmininku.

Išskirtinis mažojo Heifetzo talentas sužavėjo net tokį kompetentingą ir griežtą vertintoją kaip profesorius Aueris, kuris išklausė jį savo

JASCHA HEIFETZAS KONCERTUOJA TEL AVIVE

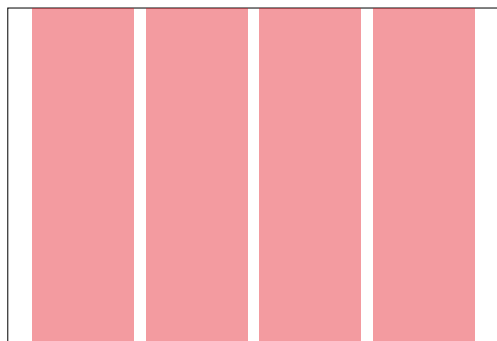
Artūro Vereda archyvas

00:05 03:45

1/3 Išskirtinis mažojo Heifetzo talentas sužavėjo net tokį kompetentingą ir griežtą vertintoją kaip profesorius Aueris

Komponavimo gridas:

Spalvos:

Fono spalva
#626A6E

Teksto ir
ikonų spalva
#E2E6E5

Tekstai:

Pavadinimai:

ANTARCTICA 127 PX

Antraštės

ANTARCTICA 38 PX

Intro tekstas

Tiempos Text Medium 18px

Regular tekstas

Tiempos Text regular 13px

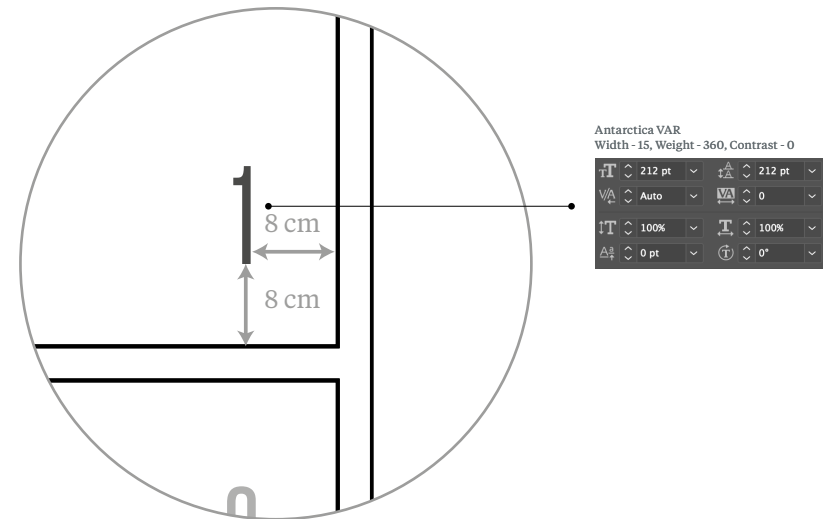
[illegible]

SPINTELĖS

Spintelių žymėjimui naudojamas Antarctica VAR šriftas, ir šviesi muziejaus identiteto spalva. Skaičiai spausdinami tiesiai ant spintelės paviršiaus.

Preliminarūs matmenys spintelių žymėjimui.

ŽEMĖLAPIS

2021

Parodoje naudojama žemėlapių / laiko juostų grafika, vadovaujasi muziejaus grafinio apipavidalinimo gairėmis - muziejaus šriftais, ir spalvomis. Iliustracijos ir grafiniai elementai išlaiko vientisą, lakonišką stilių.

LIETUVOS ŠTETLŲ ŽEMĖLAPIS
MAP OF LITHUANIAN SHTETLS

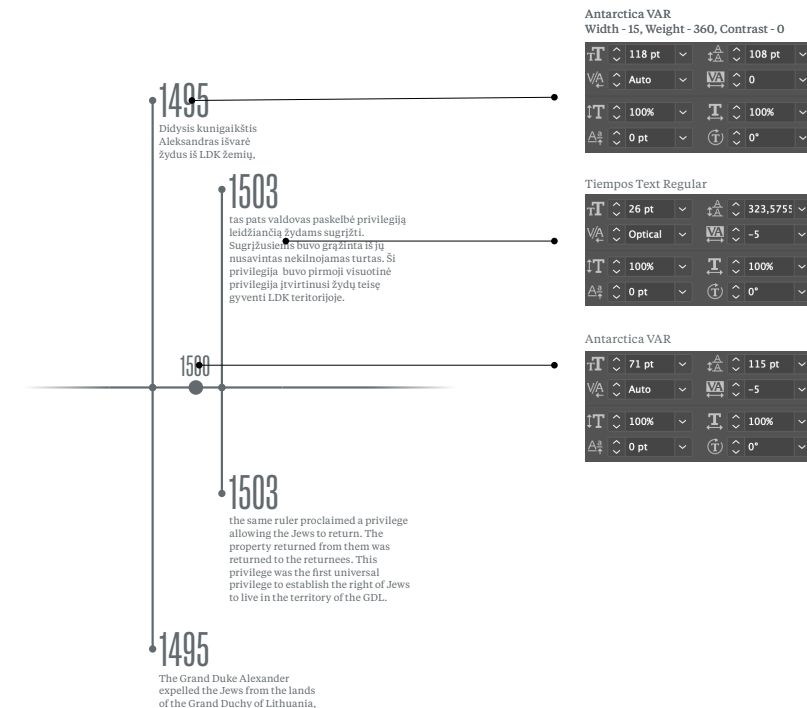
LAIKO JUOSTA

2021

Laiko juostos dizainas išspręstas funkcionaliai, taip, kad kuo tiksliau atspindėtų įvykius, būtų lengva 'naviguoti'. Skirtingų šriftų naudojimas datoms ir aprašymui leidžia geriau matyti įvykių visumą.

Preliminarūs šriftų dydžiai laiko juostai. Kalbos atskiriamos į viršų (lietuviškai) ir į apačią (angliškai).

LAIKO JUOSTA

2021

Laiko juosta juostos pavyzdys interjere.

PAPILDOMAS ELEMENTAS - KNYGA

2021

Muziejaus eksponatai ir jų kontekstualus pateikimas detaliai atskleidžia žydų tapatybės temas. Tačiau didelė temų ir eksponatų apimtis gali būti išūkis lankytojiui, bandančiam suprasti kai kuriuos žydų kultūros ir tapatybės istorijos aspektus. Vienas iš būdų sudominti, tema, kuri lankytojiui galbūt nėra labai artima tai asmeninės istorijos.

Tęsiant muziejaus, kaip savotiško istorijos archyvo temą, papildomas elementas galėtų būti Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejaus knyga, su pirmojo asmens žydų pasakojimais. Konkretūs pavyzdžiai rodo, jog ir trumpa istorija leidžia labiau suprasti tam tikras temas bei kultūros aspektus.

LIETUVOS ŽYDŲ ISTORIJA

Lietuvos žydų kultūros
ir tapatybės muziejaus
kontekste

TAPATYBĖ

Eliotas Palevsky iš Floridos pasakoja, kaip jo tėvai susipažino Naručio miškuose, ir kaip jie bandė sukurti paralelinį Vilniaus žydų gyvenimą Niujorke.

„...“ Visada jaučiau tėvo pasididžiavimą Vilniumi. Mano tėvas buvo aktyvus bundistas, o Vilnius, kaip žinoma, buvo svarbiausias šio judėjimo centras. Bet taip pat ir žydų mokslo centras. Mano tėvas studijuodavo su manimi Gemarą – nors buvo nereliginas, jis norėjo, kas aš išmančiau žydų religinius traktatus. Jis priešinosi religinėms institucijoms, bet ne Dievui. Mes užsaugome nešvėsdami jokių religinių švenčių. Žinojome apie jas, bet nepraktikuodavome. Niujorke žydų mokiniai galėjo nelankyti pamokų švenčių metu, kad galėtų nueiti į sinagogą. Mano tėvas sakė: „Arba eini į sinagogą, arba į mokyklą“. Kadangi labai nenorėjau eiti į šventyklą,

12

TAPATYBĖ

teko eiti į mokyklą. O mokykloje mokytojai sakydavo: „Bet tu gi žydas, neturėtumei būti mokykloje, tai atrodo netinkama.“

Ironiška, bet fizinis žydų pasaulis tebėra Vilniuje. Išliko pastatai, Rommų spaustuvė, namai Subačiaus gatvėje, sinagoga (žinoma, tik viena), žydų ligoninė. Tačiau nebėra žmonių. Čia ir yra didžiausia ironija. Savo vaizduotėje aš apgyvendinau Vilnių ne tik žydais, bet ir kitomis tautomis, man šis miestas yra daugiakultūris. Toks jis buvo ir man sukurtas – mitinis multikultūrinis Vilnius.

Turėtume daugiau investuoti į edukaciją, papildyti švietimo programas. Šiandien mokyklose apie žydus yra mokoma Holokausto kontekste: buvo žydai, tada juos nužudė ir viskas. Vis dar trūksta išsamaus tyrinėjimo ir domėjimosi, kokia buvo ta žydų bendruomenė prieš karą, kaip arti jie gyveno su mumis, kokie buvo tarpusavio santykiai.

13

LITHUANIAN JEWISH STORIES

In the context of
Lithuanian Jewish Culture
and Identity Museum

PAPILDOMAS ELEMENTAS - KNYGA

2021

Parodos anotacijos apačioje esantis skaičius nurodo knygos puslapį, kuriame galima rasti su tema susijusią istoriją.

Knygoje gali būti suteikiama daugiau informacijos apie temą, autorę ar istoriją.

TAPATYBĖ

Aktorė ir dainininkė Caely
Jo pasakoja, kaip atrodo šiandieninė žydų bendruomenė PAR, ir kaip ji atrado ryšį su savo šeimos istorija per senas jidiš dainas ir kalbą.

Apie Lietuvą niekada nebuvo kalbama. Ir tik kuomet 2009 m. buvau pakviesta dalyvauti jidiš dainų festivalyje (Caely Jo yra profesionali aktorė ir dainininkė – red. pastaba), pirmą kartą išgirdau dainas, kurios pasakojo apie žydų gyvenimą Rytų Europoje, apie imigraciją, keliones laivu, apie gyvenimą gete. Negalėjau patikėti. Pajutau labai stiprų ryšį su mano protėviais, mano paveldu. Man tiesiog atsivėrė akys. Supratau, kad turiu sužinoti daugiau, taigi tiesiog pradėjau googlinti ir mano pirmas žodis buvo aškenaziai... Po to jidiš teatras, jidiš dainos. Atradau prarastą giją su praeitimi. Aš visada žinojau, kad buvimas žyde yra mano gyvenimo dalis, pvz. Pietų Afrikos Respublikoje vis dar negaliu dainuoti prieš vyrus,

23

TAPATYBĖ

negaliu dainuoti vestuvėse.

Kai pradėjau keliauti ir pažinti kitus aškenazių kilmės jaunuolius, supratau, kad mus jungia kažkokia jėga. Visi turime kažką bendro. Ir tai ne tai, kad visi esame žydai. Tai kažkas giliau. Toks ypatingas ryšis tarp litvakų, tarp Rytų Europos žydų. Kai nuvykau į Izraelį, nepajutau to, ko tikėjaisi. Tačiau turiu tą jausmą atvykusį į JIVO Niujorke arba kai esu Keiptaune.

Prisiminiau dar vieną įvykį. Jau prasidėjus karui, į PAR turėjo atvykti trys laivai su imigrantais, tačiau vienas laivas apsisuko ir grįžo tiesiai į Aušvicą. Visi, kurie buvo tame laive, žuvo. Galima įsivaizduoti, koks sąmyšis kilo uoste tarp laukiančiųjų savo artimųjų. Tai nutiko ir mano senelei Klarai Gersholovitz, kuri atvyko pirmuoju laivu ir laukė savo šeimos, likusios trečiajame laive.

24

LIETUVOS ŽYDŲ KALBOS

Lietuvos žydai vartojo dvi žydų kalbas – hebrajų ir jidiš. Abi kalbos naudoja hebrajų kalbos rašmenis, bet hebrajų kalbos abėcėlė neturi balsių, o ta pati abėcėlė naudojama jidiš kalboje balsius turi. Vis dėl to pagrindinis skirtumas tarp šių kalbų slypi jų paskirtyje. Hebrajų kalba ilgą laiką buvo religinės sferos kalba – liturgijos, literatūros ir religinės teisės. *Lošn koydes* – religinės sferos hebrajų kalba nėra tapati šiandieninei Izraelyje vartojamai hebrajų kalbai.

Jidiš kalba buvo skirta kasdieniniam vartojimui buitėje. Dėl to susiformavo požiūris, jog tai tik moterų ir neišsilavinusių vyrų naudojama primityvi kalba, kuri netinkama kokybiškai kultūrai: literatūros rašymui, teatro pjesėms. 1908 metais Černovose (Ukrainoje) surengtoje konferencijoje jidiš pagaliau buvo pripažinta viena iš nacionalinių žydų kalbų. XX a. pradžioje pradėjus norminti jidiš kalbą bendrinės kalbos pagrindu tapo būtent lietuviškasis jidiš kalbos dialektas.

Lietuvišką jidiš kalbos dialektą kitų regionų žydai pašiepdami vadino *sabesdike lošn*, nes litvakai maišydami vizualiai beveik identiškas raides sumaišydavo garsus s ir š, vietoje *sabesdike lošn* (šabo kalba) tardami *sabesdike lošn*. Šis garsų maišymas buvo būdingas Lietuvos žydams ir vartojant hebrajų kalbą. Tarpukariu Lietuvos miestuose ir miesteliuose buvo pasakojama, kad kai Simonas Rozenbaumas, atstovaudamas Lietuvą nuvyko į Maskvą derėtis dėl naujai nustatomų sienų, jis pasislė būdą kaip nustatyti kuri teritorija turi priklausyti Lietuvai: tereikia pasikalbėti su miestelio žydais ir vietovės, kuriose vietoje garso š jie tarią s, be abejonės turi būti Lietuvos teritorijoje!

23

PSL.

Aktorė ir dainininkė Caely Jo pasakoja, kaip atrodo šiandieninė žydų bendruomenė PAR, ir kaip ji atrado ryšį su savo šeimos istorija per senas jidiš dainas ir kalbą.

21

KONTAKTAI

Visos dizaino gairės ir idėjos buvo sukurtos Taktika Studio dizainerių kolaboruojant su architektais Process Office.

Kilus klausimams susisiekiame:

Taktika Studio
hi@taktika.studio

Process Office
info@processoffice.lt

